

НОВІ ПІДХОДИ ДО ВІДБОРУ, СТРУКТУРУВАННЯ Й ВИСВІТЛЕННЯ ІСТОРИЧНОГО ЗМІСТУ В НАВЧАННІ ІСТОРІЇ У 9-Х КЛАСАХ НУШ

Олена Іванівна Пометун,

*головний науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти,
доктор педагогічних наук, професор*

У сучасному освітньому просторі базою для планування роботи педагога є шкільна освітня програма. Її невіддільною частиною виступає навчальна програма з предмета, яку вчитель створює на основі обраної модельної навчальної програми (МНП) та зафіксованих у ній вимог до результатів навчання. Цей документ визначає тематику занять, очікувані досягнення дев'ятикласників, а також спрямовує педагога у виборі методичного інструментарію та критеріїв оцінювання.

Для 9-го класу наразі пропонується кілька варіантів МНП: **окремі курси з історії України** (авторські колективи під керівництвом О. Пометун, О. Гісема, В. Бурлаки та ін.); **інтегровані курси**, де вітчизняна історія поєднується зі світовою (авторства Н. Власової та ін., Д. Секиринського та ін.). Під усі ці програми розроблені відповідні підручники, які пройшли конкурсний відбір, отримали гриф та постачатимуться до закладів освіти.

Якщо педагог обирає викладання окремих предметів «Історія України» та «Всесвітня історія» за програмами авторського колективу О. Пометун та ін., критично важливо забезпечити їхнє паралельне (синхронне) вивчення. Такий підхід заощаджує дефіцитний навчальний час і допомагає учням чітко позиціонувати події в Україні на тлі загальноєвропейських процесів.

Для зручності вчителя в МНП закладено спеціальні таблиці синхронізації. Педагог може адаптувати їх під специфіку конкретного класу чи особливості шкільного розкладу. Завдяки скоординованому розподілу годин історія постає перед підлітками не як набір ізольованих фактів, а як цілісний, багатогранний процес розвитку цивілізації, де Україна є органічною частиною загального контексту. Це вчить аналізувати історичні паралелі, виявляти причинно-наслідкові зв'язки та розуміти самотність нашої минувшини.

Важливим вектором роботи є взаємодія з окремим курсом «Громадянська освіта», який також вивчається у 9 класі. На історичному матеріалі варто органічно розкривати такі поняття, як права людини, лідерство, самоврядування, толерантність та формування національної ідентичності. Адже цілісний світогляд, життєві компетентності та успішна соціалізація учнів формуються й завдяки залученню зв'язків з іншими предметами та курсами.

Звернемо увагу на деякі оновлені аспекти змісту курсу історії, зокрема пов'язані із остаточною ліквідацією рештків радянських наративів у висвітленні історії України та зміною деяких акцентів в умовах російсько-української війни та інформаційного тиску з боку рф.

У 9 класі учні вивчають історію України кінця XVIII – початку XX ст., тобто період, який у сучасній історіографії часто визначають як «довге XIX століття». Його хронологічні межі охоплюють час від остаточного поділу українських земель між Російською та Австрійською імперіями до початку Першої світової війни. У центрі

курсу – складні й взаємопов’язані процеси модернізації суспільства, українського національного відродження, формування модерної української нації, розвитку національного руху та поступового переходу від культурницьких форм діяльності до політичної боротьби.

Зміст курсу розкриває становище українських земель у складі двох імперій, особливості імперської політики, соціально-економічні зміни, скасування кріпосного права, промисловий переворот, урбанізацію, міграційні процеси, зміни в соціальній структурі, повсякденні та культурі. Особливу увагу приділено розвитку українського національного руху в Наддніпрянській Україні та на західноукраїнських землях, діяльності громад, політичних партій, культурно-освітніх товариств, українського жіночого руху, а також участі представників різних соціальних, етнічних і релігійних спільнот у суспільному житті. Структура підручника історії України починається зі вступного осмислення понять «Новий час», «довге ХІХ століття», «модернізація» і «національне відродження», після чого матеріал розгортається за регіонально-хронологічним і проблемно-тематичним принципами.

Основним змістовим стрижнем курсу є *формування модерної української нації в умовах бездержавності*. Історію України ХІХ ст. важливо подавати не як сукупність окремих повстань, реформ, заборон і культурних досягнень, а як цілісний процес перетворення традиційного суспільства на модерне. Учні мають простежити, як змінювалися господарство, соціальні відносини, освіта, комунікації, уявлення людей про власні права, належність до народу і майбутнє країни. Такий підхід дає змогу пов’язати економічну, соціальну, політичну й культурну історію та пояснити, чому саме у ХІХ ст. українська ідентичність поступово набула масового і політичного характеру.

Поняття *модернізації* доцільно розглядати як комплексну трансформацію суспільства: перехід від аграрної економіки до індустріальної, від станового устрою – до формування громадянського суспільства; від абсолютних монархій – до конституціоналізму і парламентаризму; від локальних і станових ідентичностей – до модерних націй.

Водночас модернізація українських земель мала залежний і нерівномірний характер. Промисловість розвивалася відповідно до потреб імперських центрів, місцеві природні й людські ресурси використовувалися переважно в інтересах метрополій, а українська культура й освіта не мали повноцінної державної підтримки. У підручнику ця ситуація характеризується як колоніальна модель, за якої українські території постачали сировину й продовольство та споживали готову продукцію імперських центрів.

Висвітлюючи *перебування українських земель у складі Російської та Австрійської, згодом Австро-Угорської імперій*, учителю важливо уникати механічного зіставлення: одна імперія – винятково негативна, інша – позитивна. Обидві імперії обмежували можливості самостійного політичного й економічного розвитку українців, проте застосовували різні моделі управління, мали різні правові системи й по-різному реагували на суспільні зміни. Порівняння становища українців у двох імперіях має здійснюватися за чіткими критеріями: адміністративний устрій, правовий статус населення, аграрні відносини, можливості освіти й культурного розвитку, політичні права, умови діяльності громадських організацій і партій.

Оновленого осмислення потребує поняття *національного відродження*. Його не варто подавати як раптове «пробудження» народу, який нібито до того не мав історичної пам'яті чи національних ознак. Ідеться про тривалий процес поширення модерної національної свідомості, формування уявлення про українців як окрему націю, розвитку літературної мови, історичних досліджень, освіти, преси, культурних і політичних організацій. Український рух був частиною загальноєвропейського процесу формування модерних націй, подібного до національних рухів чехів, словаків, хорватів, литовців та інших бездержавних народів.

Доцільно відмовитися від надто жорсткого поділу національного відродження на ізольовані «етнографічний», «культурницький» і «політичний» етапи. Такий підхід може бути орієнтиром, однак реальний процес був нерівномірним: збирання фольклору, розвиток мови, історичні дослідження, культурно-освітня діяльність і політичні вимоги часто існували одночасно й взаємно посилювали одне одного. Важливо показати учням, як культурна діяльність створювала підґрунтя для політичної: видання книжок і газет формувало читацьку спільноту, дослідження історії – спільну пам'ять, діяльність громад і товариств – досвід самоорганізації, а захист мови й освіти поступово переростав у вимоги політичних прав.

Потребує уточнення і традиційне *протиставлення українського руху та «загальноросійського» або польського революційних рухів*. Українські діячі могли одночасно бути учасниками різних інтелектуальних і політичних середовищ, підтримувати загальнодемократичні вимоги й обстоювати українські національні інтереси. Тому діяльність Кирило-Мефодіївського братства, громадівців, народовців, радикалів і перших політичних партій варто розглядати не лише через перелік організацій та програмних документів, а через *еволюцію уявлень про майбутній статус України*: від культурної автономії та федералізму до політичної самостійності.

Окремим напрямом оновлення змісту є *деконструкція російських імперських міфів*. Учні мають розуміти, що назви на кшталт «Новоросія», твердження про нібито «освоєння порожніх земель» Російською імперією або про винятково російський характер Півдня України є продуктами імперської політики пам'яті. Південні регіони та Крим мали тривалу історію, пов'язану з Кримським ханством, Османською імперією, Запорозькою Січчю, кримськотатарським, українським, грецьким, єврейським, вірменським та іншими народами. Розвиток Одеси, Катеринослава, Миколаєва та інших міст слід показувати як результат взаємодії різних спільнот, підприємців, переселенців і місцевого населення, а не лише діяльності імперської адміністрації. Підручник, зокрема, звертає увагу на Одесу як портове місто й осередок мультикультурної взаємодії.

Важливо розрізняти поняття *територіальне приєднання, завоювання, колонізація, переселення, господарське освоєння*. Входження Криму до Російської імперії було наслідком військової експансії та ліквідації державності Кримського ханства, а не «природного возз'єднання». Подальша політика імперської влади спричинила масову еміграцію кримських татар, зміну етнічної структури населення, перерозподіл земель і символічне привласнення простору через перейменування. Такий матеріал допомагає учням зрозуміти історичне походження сучасних російських пропагандистських тез щодо Криму й Півдня України.

Необхідно відійти і від зображення українського суспільства XIX ст. як етнічно однорідного. На українських землях жили українці, кримські татари, поляки, євреї, росіяни, німці, греки, вірмени, румуни, угорці, чехи та представники інших спільнот. Їхня взаємодія впливала на економіку, міську культуру, освіту, мистецтво й політичне життя. Водночас полікультурність не означала відсутності конфліктів, дискримінації чи нерівності. Погроми, антисемітську політику, релігійні обмеження, русифікацію, колонізацію та соціальні суперечності слід висвітлювати на основі конкретних фактів, уникаючи як замовчування, так і перенесення сучасних оцінок на всіх людей минулого.

Більше уваги має бути приділено історії повсякдення та соціальній історії. Учні в історії мають бачити не лише імператорів, міністрів, письменників і керівників організацій, а й селян, робітників, підприємців, учителів, студентів, військових, мігрантів, жінок і дітей. Зміни у транспорті, житлі, харчуванні, освіті, дозвіллі, сімейних відносинах і праці дають змогу конкретизувати поняття модернізації та показати її неоднаковий вплив на різні групи населення. Важливо інтегрувати жіночий досвід у загальну розповідь, а не обмежуватися окремими біографічними довідками про видатних діячок.

Культурний розвиток XIX – початку XX ст. доцільно розглядати не як завершальний перелік літературних і мистецьких здобутків, а як складову націєтворення. Творчість Івана Котляревського, Тараса Шевченка, Пантелеймона Куліша, Лесі Українки, Івана Франка, Михайла Коцюбинського та інших діячів впливала на розвиток мови, історичної пам'яті, суспільних цінностей і політичних уявлень. Наприклад, «Енеїда» Івана Котляревського у підручнику розглядається не лише як літературний твір, а як один із перших проявів нового ставлення до народної мови, козацької спадщини та української культурної окремішності.

Отже, оновлений зміст курсу має забезпечувати перехід:

від історії імперій на українських землях – до історії українського суспільства в умовах імперій;

від переліку подій і діячів – до аналізу тривалих суспільних процесів;

від зображення українців лише як об'єкта чужої політики – до розуміння їх як суб'єкта культурного, економічного й політичного розвитку;

від етноцентричної оповіді – до багатоперспективного висвітлення історії різних спільнот України;

від засвоєння готових оцінок – до роботи з джерелами, порівняння інтерпретацій, розпізнавання імперських міфів і формулювання аргументованих історичних суджень.

Така логіка дає змогу пов'язати вивчення XIX століття із сучасністю, не перетворюючи урок на прямолінійну актуалізацію. Історичний матеріал має допомогти учням зрозуміти походження модерної української нації, стійкість української ідентичності, причини тривалого російського імперського тиску та історичні передумови сучасної боротьби України за незалежність і територіальну цілісність.

Щодо всесвітньої історії, то тут також є кілька чинних МНП (авторських колективів під керівництвом І.Шупака, О.Пометун, О.Гисема), за якими розроблені підручники, що є переможцями цього річного конкурсу.

У 2026 році зміст курсу всесвітньої історії також набуває нових акцентів, що відображають сучасні освітні підходи та глобальні виклики. Його хронологічні рамки

також охоплюють період від кінця XVIII – до початку XX ст. («довге XIX століття»). Це час глибокої перебудови політичного, економічного й соціального життя, формування індустріального суспільства, модерних націй і національних держав, утвердження нових політичних ідеологій, поширення парламентаризму та поступового розширення громадянських прав. Водночас це доба колоніальної експансії, гострих соціальних конфліктів, імперського суперництва й формування передумов Першої світової війни.

Зміст курсу доцільно структурувати не лише за історією окремих держав, а насамперед навколо ключових процесів і трансформацій, що змінювали світ: промислового перевороту, урбанізації, розвитку ринкової економіки, соціальних змін, революцій, національних рухів, демократизації політичного життя, колоніалізму та глобалізації. Такий підхід дає змогу уникнути перетворення курсу на послідовний перелік воєн, революцій, реформ, правителів і дипломатичних угод.

Одним із головних змістових стрижнів курсу знову постає *модернізація*. Учні мають простежити перехід від традиційного аграрного суспільства до індустріального, від станової структури – до класового суспільства; від абсолютних монархій – до конституційних режимів і республік; від підданства – до поступового утвердження громадянства. Важливо показати, що модернізація не була одномоментною, рівномірною або однаковою для всіх країн. Велика Британія стала першою індустріальною державою, у Франції економічні зміни поєднувалися з революційними політичними потрясіннями, Німеччина й Італія проходили модернізацію одночасно з національним об'єднанням, а Російська, Османська та Австро-Угорська імперії намагалися поєднати часткові реформи зі збереженням імперських порядків.

Промисловий переворот варто розглядати не виключно в ракурсі появи машин, фабрик і нових галузей виробництва. Він змінив темп життя, просторову організацію суспільства, характер праці, становище родин, роль освіти, способи комунікації та споживання. Залізниця, пароплави, телеграф, масова преса й нові технології скоротили відстані та сприяли формуванню взаємопов'язаного світу. Водночас індустріалізація породила важкі умови праці, перенаселення міст, дитячу працю, небезпечне виробництво, житлові й санітарні проблеми. Отже, її наслідки необхідно аналізувати як суперечливі, а не подавати лише як безумовний технічний поступ.

Оновленого висвітлення потребує тема *революцій*. Французька революція кінця XVIII ст. та революції XIX ст. важливі не тільки як ланцюг політичних подій. Вони поширили уявлення про народний суверенітет, громадянство, права людини, рівність перед законом і відповідальність влади перед суспільством. Водночас революції супроводжувалися насильством, політичною боротьбою, суперечностями між проголошеними принципами та реальними інтересами різних суспільних груп. Учням доцільно пропонувати аналіз причин, учасників, вимог і наслідків революцій, а не лише відтворення їх перебігу.

Важливим напрямом курсу є *формування модерних політичних ідеологій* – лібералізму, консерватизму, націоналізму, соціалізму. Їх слід розглядати як відповіді на суспільні зміни доби, а не як перелік визначень. Лібералізм обстоював права особи, приватну власність, конституційний лад і представницьке правління; консерватизм наголошував на значенні порядку, традицій та еволюційності змін; соціалістичні течії шукали способи подолання нерівності, породженої індустріальним суспільством;

націоналізм утверджував право народів на політичну єдність і державність. Водночас кожна з цих ідеологій змінювалася, мала різні течії та могла використовуватися як для розширення свободи, так і для обґрунтування винятковості й панування.

Поняття *націоналізму* особливо потребує історичної конкретизації. У XIX ст. він був одним із провідних чинників боротьби бездержавних і розділених народів за єдність, культурні права й власну державу. З ним пов'язані об'єднання Італії та Німеччини, національні рухи поляків, чехів, угорців, балканських народів. Однак наприкінці століття націоналізм у низці держав дедалі більше поєднувався з шовінізмом, імперською експансією та уявленнями про перевагу одних народів над іншими. Учні мають розуміти цю еволюцію, не переносячи сучасне однозначне трактування поняття на весь історичний період.

Об'єднання Італії та Німеччини доцільно розглядати як різні моделі націєтворення. В Італії взаємодіяли революційно-демократичний рух, монархічна дипломатія й народна боротьба. У Німеччині об'єднання відбулося переважно під керівництвом Пруссії, через дипломатію та війни. Важливо показати не тільки створення держав, а й те, як політичне об'єднання вплинуло на європейський баланс сил, становище меншин і подальше загострення міждержавних суперечностей.

Історію великих імперій необхідно висвітлювати з урахуванням становища підпорядкованих народів. Російська, Австро-Угорська й Османська імперії не були однорідними державами: в них співіснували численні народи, релігії, мови та регіони з різним правовим статусом. Реформи, революції й національні рухи в цих державах потрібно аналізувати через суперечність між прагненням імперських центрів зберегти владу і вимогами суспільств щодо політичних, соціальних та національних прав.

У викладанні історії Російської імперії варто уникати її традиційного зображення як держави, що нібито послідовно «наздоганяла Європу» завдяки реформам. Хоча реформи Олександра II справді сприяли скасуванню кріпосного права, змінам у судочинстві, місцевому управлінні, освіті й армії, проте вони не ліквідували самодержавства, політичного безправ'я, національного гноблення та імперського характеру держави. *Модернізація в Російській імперії* мала обмежений і суперечливий характер: економічні зміни не супроводжувалися повноцінною політичною демократизацією.

Розвиток Сполучених Штатів Америки доцільно подавати як поєднання демократичних інститутів, швидкого економічного зростання і гострих суперечностей. Формування американської політичної нації та розширення виборчих прав для «білих» чоловіків йшли одночасно зі збереженням рабства, витісненням корінних народів і територіальною експансією. Громадянська війна була як воєнним протистоянням Півночі й Півдня, так і боротьбою щодо питання про рабство, модель економічного розвитку та характер федерації. І скасування рабства не означало негайного встановлення расової рівності, тому важливо показати подальше існування дискримінації й сегрегації.

Окремим напрямом оновлення змісту є висвітлення *колоніалізму та імперіалізму*. Європейська експансія в Азії, Африці та інших регіонах не повинна подаватися як «відкриття», «цивілізування» або поширення прогресу. Колоніалізм супроводжувався військовим завоюванням, економічною експлуатацією, примусовою

зміною місцевих порядків, руйнуванням культур і дискримінацією. Водночас колонізовані суспільства не були пасивними: вони чинили опір, пристосовувалися, запозичували окремі інститути й формували власні модерні національні рухи.

Потребує переосмислення й традиційне поняття «цивілізаторської місії» європейських держав. Розвиток залізниць, портів, адміністрації чи освіти в колоніях переважно підпорядковувався потребам метрополій: вивезенню сировини, контролю територій і підготовці службовців колоніального апарату. Отже, інфраструктурні зміни не можна відокремлювати від нерівноправних відносин, насильства і привласнення ресурсів.

Вивчаючи історію країн Азії, Африки та Латинської Америки, важливо відійти від європоцентричної схеми, за якою ці регіони представлені в курсі лише як об'єкти західної політики. Китай, Японія, Індія, Османська імперія, держави Латинської Америки та африканські суспільства мали власну політичну, економічну й культурну динаміку. Наприклад, модернізація Японії доби Мейдзі демонструє, що незахідна держава могла активно запозичувати технології й інститути, зберігаючи політичну суб'єктність. Водночас успішна модернізація Японії супроводжувалася її перетворенням на імперську державу.

Особливу увагу доцільно приділити *досвіду людини в умовах суспільних змін*. Історія XIX ст. – це не лише історія державних діячів, дипломатів і полководців, а й історія робітників, селян, підприємців, мігрантів, жінок, дітей, представників етнічних і релігійних меншин. Соціальна історія дає змогу показати, як промисловий переворот, революції, війни, реформи та міграції впливали на повсякденне життя різних груп.

Не слід обмежувати жіночий досвід окремими біографіями відомих діячок. Упродовж XIX ст. змінювалися можливості жінок у сфері освіти, праці, власності та громадської діяльності, виникали організовані рухи за політичні права. Водночас ці зміни відбувалися нерівномірно і залежали від країни, соціального статусу, расового та етнічного походження. Рух за жіночі права слід розглядати у зв'язку із загальними процесами демократизації та формування громадянського суспільства.

Важливим акцентом є розвиток робітничого руху, профспілок і соціального законодавства. Учням варто показати, що скорочення робочого дня, заборона найтяжчих форм дитячої праці, поліпшення умов виробництва та запровадження соціального страхування не були автоматичним наслідком економічного прогресу. Вони стали результатом тривалої боротьби працівників, громадських рухів, реформаторів і політичних партій.

Наукові відкриття й культурні процеси XIX ст. доцільно пов'язувати зі зміною уявлень людини про світ. Розвиток природничих наук, медицини, техніки, масової освіти, преси сприяв поширенню наукового світогляду. Водночас наукові теорії могли спотворюватися й використовуватися для виправдання расизму, колоніалізму та соціальної нерівності. Це дає змогу показати, що наука не існує поза суспільством, а її авторитет може бути використаний як для розвитку людства, так і для легітимації дискримінаційних практик.

Культуру доби варто розглядати не як перелік мистецьких напрямів і прізвищ, а як спосіб осмислення модерного світу. Романтизм відображав інтерес до емоцій, історії та національного минулого; реалізм звертався до соціальних проблем і повсякденності; модернізм передавав відчуття нестабільності, швидкості та руйнування звичних

орієнтирів. Мистецтво, література й архітектура допомагають учням зрозуміти не лише естетичні зміни, а й настрої та цінності суспільства.

Історія міжнародних відносин наприкінці XIX – на початку XX ст. має пояснювати поступове формування передумов світової війни. Недостатньо запропонувати учням запам'ятати склад військово-політичних блоків. Потрібно простежити взаємозв'язок індустріального розвитку, боротьби за колонії, мілітаризації, націоналізму, гонки озброєнь і криз міжнародної системи. Перша світова війна не була неминучою, проте стала результатом накопичення суперечностей і політичних рішень конкретних держав.

Водночас небажано вибудовувати весь курс як прямолінійну передісторію Першої світової війни. «Довге XIX століття» було не тільки добою конфліктів, а й часом значного розширення освіти, розвитку науки, поширення ідей прав людини, парламентаризму, громадської самоорганізації та соціального законодавства. Учні мають бачити як прогресивні зміни, так і їхні межі та суперечності.

Важливим принципом викладання курсу є *багатоперспективність*. Французьку революцію по-різному сприймали монархісти, республіканці, селяни, міська біднота й власники; індустріалізація мала різне значення для підприємця, робітника, дитини та мешканця колонії; національне об'єднання могло бути здобутком для титульної нації й водночас створювати проблеми для національних меншин. Зіставлення цих позицій допомагає уникати однозначних оцінок і формує в учнів здатність пояснювати історичні явища в їхній складності.

Оновлений зміст курсу передбачає також систематичне встановлення зв'язків з історією України. Події на українських землях мають розглядатися як складова загальноєвропейських і світових процесів: українське національне відродження – в контексті національних рухів Європи; скасування кріпацтва – в контексті руйнування станових порядків; промисловий розвиток Донбасу й Півдня – як частина індустріалізації та міжнародного руху капіталів; політизація українського руху – у зв'язку з поширенням масових партій та ідеологій. Синхронне вивчення двох курсів допомагає учням бачити взаємозв'язки, аналогії та особливості української історії у ширшому контексті.

Отже, оновлення змісту всесвітньої історії передбачає перехід:

від історії окремих держав – до аналізу транснаціональних і глобальних процесів;

від політичної історії правителів і воєн – до поєднання політичної, економічної, соціальної, культурної та повсякденної історії;

від європоцентричної розповіді – до представлення різних регіонів світу як самостійних учасників історичного процесу;

від безумовного ототожнення модернізації з прогресом – до аналізу її суперечливих наслідків;

від колоніальної оптики «цивілізування» – до розуміння експлуатації, насильства, опору й довготривалих наслідків колоніалізму;

від готових оцінок – до зіставлення джерел, позицій та історичних інтерпретацій;

від відокремленого вивчення всесвітньої історії – до її системного узгодження з історією України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пометун, О., Дудар, О. Всесвітня історія : підручник для 9 класу закладів загальної середньої освіти. К. : Видавничий дім «Освіта», 2026. 196 с. <https://bit.ly/4gMA8WA>
2. Пометун О., Гупан Н., Дудар О., Мороз П. Історія України : підручник для 9 класу закладів загальної середньої освіти. Видавничий дім «Освіта», 2026. 272 с. <https://surl.li/ctjvto>

НОВІ ПІДРУЧНИКИ ЯК ОСНОВА СУЧАСНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ У 9 КЛАСІ

Нестор Миколайович Гупан,

*головний науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти,
доктор педагогічних наук, професор*

Нові змістові акценти й підходи до викладу навчального матеріалу враховано в підручниках, підготовлених співробітниками відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України та виданих у 2026 році Видавничим домом «Освіта»: **«Історія України»** для 9 класу (автори Олена Пометун, Нестор Гупан, Ольга Дудар, Петро Мороз) і **«Всесвітня історія»** для 9 класу (автори Олена Пометун, Ольга Дудар). Підручники створено за відповідними модельними навчальними програмами для 7–9 класів і забезпечено інтерактивними електронними додатками.

Оскільки обидва видання створені спільним авторським колективом, в їх основу покладено єдині підходи до проєктування змісту, структурування історичного матеріалу та організації навчальної діяльності учнів. Це дає змогу вивчати історію України і всесвітню історію синхронно, не змінюючи логіки роботи учнів із навчальною книгою.

Обидва підручники вимагають від учителя докорінної зміни ролі – від транслятора готових знань до модератора та організатора активного пізнання. Методична єдність зокрема реалізується через наскрізну модель діяльності, де кожен параграф є готовим сценарієм уроку, а не масивом інформації для домашнього читання. Подібність структури, системи рубрик і типів завдань полегшує орієнтування в матеріалі, сприяє перенесенню сформованих умінь з одного курсу в інший і зменшує непродуктивні витрати навчального часу.

У такій системі навчання робота над темою розпочинається не з пояснення вчителя, а з актуалізації життєвого досвіду й постановки проблеми через рубрику «Обговоріть у класі», яка стимулює учнів формулювати припущення, зіставляти поняття та визначати власні пізнавальні цілі. Процес читання авторського тексту повністю підпорядковується виконанню завдань рубрики «Поміркуйте», що перетворює звичайне ознайомлення з матеріалом на цілеспрямований пошук причинно-наслідкових зв'язків, порівняння процесів та формулювання проміжних висновків. Завдяки поділу тексту на короткі, завершені за змістом блоки, вчитель може гнучко конструювати урок, добираючи конкретні текстові сегменти та супровідні завдання відповідно до рівня підготовки класу. Важливим методичним акцентом є також залучення елементів історіографії, коли учні знайомляться з різними поглядами сучасних істориків на ключові процеси модерної доби, наприклад,